

ОСОБЛИВОСТІ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ СМЕРТЮ МАЛОЛІТНЬОЇ, НЕПОВНОЛІТНЬОЇ ОСОБИ

Скриник М.В.,

*старший викладач кафедри правової лінгвістики
Національної академії внутрішніх справ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9891-2371>*

Скриник М.В. Особливості відшкодування шкоди, завданої смертю малолітньої, неповнолітньої особи.

У цій статті акцентовано увагу на відшкодуванні шкоди, завданої смертю неповнолітнього. Втрата неповнолітньої дитини є емоційно руйнівною подією для будь-якої родини, яка ускладнюється складними юридичними міркуваннями щодо компенсації завданих збитків. Ця анотація заглиблюється в особливості компенсації збитків, заподіяних смертю неповнолітнього, досліджуючи багатогранні виміри, якими повинні керуватися правові системи.

Автор досліджує особливості компенсації в таких випадках, проливаючи світло на правові рамки, прецеденти та проблеми, які формують процес компенсації. У багатьох юрисдикціях розрахунок компенсації за смерть неповнолітнього передбачає складну оцінку як матеріальних, так і нематеріальних збитків. У той час як витрати, які піддаються кількісному вимірюванню, такі як рахунки за лікування та витрати на поховання, відносно прості, оцінка неекономічних збитків, таких як втрата спілкування, керівництва та потенціалу майбутнього прибутку, створює значні проблеми. Внутрішня складність визначення грошової оцінки цих нематеріальних збитків підкреслює потребу в тонкій правовій базі, яка враховує унікальні обставини кожного випадку.

Аналіз наукової літератури висвітлює різні аспекти, в тому числі юридичну відповідальність, визначення збитків, встановлення відповідальності. Визначення відповідальності у справах про смерть неповнолітнього часто піднімає складні питання причинно-наслідкового зв'язку та відповідальності. Правові системи повинні ретельно враховувати такі фактори, як недбалість, протиправні дії та сприяння недбалості, зважаючи дії всіх залучених сторін, щоб встановити відповідальність. У випадках, коли смерть стала результатом медичної помилки або нещасного випадку, тягар доведення може бути особливо обтяжливим, вимагаючи ретельного розслідування та свідчень експерта.

У статті розглядаються потенційні реформи та політичні міркування, які можуть підвищити адекватність і справедливість компенсації за смерть неповнолітнього. У ньому розглядаються складнощі визначення грошової оцінки нематеріальних втрат, таких як емоційні та психологічні страждання, яких пережила родина загиблої людини. Підсумовуючи, відшкодування шкоди, заподіяної смертю неповнолітнього, є багатогранним питанням, яке потребує ретельного розгляду правових, етичних і суспільних факторів.

Ключові слова: компенсація, неповнолітні, недоговірні зобов'язання, деліктоздатність, завдання шкоди.

Skrynyk M.V. Peculiarities of compensation for damage caused by the death of a minor.

This article is emphasised of compensating for damages resulting from the death of a minor. The loss of a minor is an emotionally devastating event for any family, compounded by the complex legal considerations surrounding compensation for the damages incurred. This abstract delves into the peculiarities of compensation for damages arising from the death of a minor, examining the multifaceted dimensions that legal systems must navigate.

The author explores the peculiarities surrounding compensation in such cases, shedding light on the legal frameworks, precedents, and challenges that shape the compensation process. In many jurisdictions, the calculation of compensation for the death of a minor involves intricate assessments of

both tangible and intangible losses. While quantifiable expenses such as medical bills and funeral costs are relatively straightforward, the valuation of non-economic damages, such as loss of companionship, guidance, and future earnings potential, poses significant challenges. The inherent difficulty in assigning monetary value to these intangible losses underscores the need for nuanced legal frameworks sensitive to the unique circumstances of each case.

The analysis of scientific literature is covered various aspects, including legal responsibilities, the determination of damages, and the establishment of liability. The determination of liability in cases involving the death of a minor often raises complex questions of causation and responsibility. Legal systems must carefully consider factors such as negligence, wrongful acts, and contributory negligence, weighing the actions of all parties involved to ascertain accountability. In cases where the death results from medical malpractice or accidents, the burden of proof may be particularly onerous, requiring thorough investigation and expert testimony.

The article is examined potential reforms and policy considerations that may enhance the adequacy and fairness of compensation for the death of a minor. It navigates through the complexities of assigning a monetary value to intangible losses, such as the emotional and psychological suffering endured by the bereaved family. In conclusion, the compensation for damages caused by the death of a minor is a multifaceted issue that demands careful consideration of legal, ethical, and societal factors.

Key words: compensation, minors, non-contractual obligations, tortious liability, damages

Постановка проблеми. Найбільшу складність як з теоретичного, так і практичного боку становлять випадки заподіяння смерті малолітньої або неповнолітньої особи, що тягне за собою необхідність відшкодування шкоди – як майнової, так і моральної.

Мета статті є виокремити специфічні проблеми та способи їх вирішення, пов'язані з компенсацією збитків, заподіяних смертю неповнолітнього на прикладі справи. Розглядаючи як юридичні тонкощі, так і людський вимір цих випадків, стаття сприяє побудові діалогу навколо розробки більш відповідних і справедливих систем компенсації для постраждалих.

Стан опрацювання проблематики: Голубєва Н.Ю. зацентувала увагу свого дослідження на суб'єктах відповідальності за шкоду, завдану малолітньою особою. Яновицька Г.Б. наголошує на наявності множинності осіб у зобов'язанні із заподіянням шкоди малолітніми особами. Глущенко І.В. зосереджує увагу на понятті «справедлива сатисфакція» як особливою формою цивільно-правової відповідальності при завданні деліктної відповідальності малолітніми чи неповнолітніми особами. Попелюшко В.О. розглядає малолітніх осіб серед цивільних відповідачів при провадженні цивільного позову у кримінальному провадженні. Чернілевська О.І. визначає неповнолітніх осіб як категорії осіб, що володіють повним обсягом деліктоздатності, тобто особисто і в повному обсязі. Булеца С.Б. торкнулася питання щодо відшкодування шкоди при рятуванні життя та здоров'я фізичної особи в медичній сфері. Грабовська Г.М. та Бойко О.О. охарактеризували цивільно-правову відповідальність неповнолітніх осіб з огляду законодавства Грузії та Німеччини.

Виклад основного матеріалу: В Україні, як і в багатьох європейських країнах, цивільне законодавство передбачає механізми відшкодування шкоди, заподіяної особами, у тому числі малолітніми та неповнолітніми. Якщо малолітні або неповнолітні зазнають шкоди чи збитків через дії чи недбалість інших осіб, вони мають право вимагати відшкодування в цивільному суді.

У Статті 1178 Цивільного Кодексу України про Відшкодування шкоди, завданої малолітньою особою зазначено деякі особливі міркування та процедури, які застосовуються, коли малолітні беруть участь у цивільних справах, оскільки зазвичай вважаються юридично неспроможними представляти себе в юридичних справах. Таким чином, вони повинні мати законного опікуна, наприклад, одного з батьків або призначеного опікуна, який буде діяти від їхнього імені, вимагаючи відшкодування збитків. Стаття 1179 Цивільного Кодексу України передбачає неповнолітнім у цивільному процесі юридичного представництва у вигляді їх опікуна або адвоката, призначеного представляти їхні інтереси.

У судовій практиці, особливо коли йдеться про значні суми компенсації, може знадобитися схвалення суду для мирових угод, досягнутих від імені малолітніх або неповнолітніх. Це робиться для того, щоб інтереси малолітнього або неповнолітнього були належним чином захищені, а будь-яке врегулювання було справедливим і розумним. Крім того, вони можуть розглянути довгостроковий вплив збитків на майбутній добробут і потенціал неповнолітнього.

Стаття 1180 Цивільного Кодексу України про Відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою після набуття нею повної цивільної дієздатності особливу увагу звертає на припинення обов'язку опікуна або одного з батьків щодо відшкодування шкоди через досягнення особою, яка завдала шкоди, повноліття.

Однією з особливостей щодо відшкодування шкоди малолітніх та повнолітніх осіб є і термін строку позовної давності для пред'явлення цивільного позову про відшкодування збитків може бути продовжений для малолітніх і неповнолітніх, надаючи їм додатковий час для отримання компенсації за завдані травми чи збитки.

Загалом мета відшкодування збитків у цивільному праві для малолітніх та неповнолітніх в Україні полягає в тому, щоб вони отримали належну компенсацію за будь-яку заподіяну шкоду, а їхні права та інтереси були захищені протягом судового процесу. Це часто передбачає спеціальні процедури та міркування щодо їх віку та правового статусу.

В українському цивільному праві відшкодування шкоди, заподіяної смертю особи, має нюансований підхід, зокрема щодо малолітніх та неповнолітніх. Якщо смерть сталася через недбалість або протиправні дії іншої сторони, члени сім'ї, що залишилися живі, або законні представники померлого можуть вимагати компенсації за різні збитки, понесені внаслідок цього.

На нашу думку, існує проблема компенсації у випадках, коли збитки були спричинені злочинними діями, малолітні та неповнолітні також можуть мати право на компенсацію через систему кримінального правосуддя та може бути присуджено як частина процесу винесення вироку для винного.

Розглянемо підстави відшкодування шкоди, завданої смертю особи визначені у ст. 1200 ЦК України [1]. Для неповнолітніх і неповнолітніх процес дещо відрізняється від процесу для дорослих через їх правовий статус і дієздатність. У випадках, коли неповнолітній чи неповнолітній є жертвою неправомірної смерті, його законні опікуни чи представники, наприклад батьки чи призначені опікуни, зазвичай вимагають відшкодування від їхнього імені. Відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, складає значну частину справ у судовій практиці, де потерпілим (померлим) була малолітня або неповнолітня особа.

Зокрема, розглядаючи справу про відшкодування матеріальної та моральної шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, судом було встановлено, що син позивача – ОСОБА_5, перебуваючи на відпочинку в оздоровчому комплексі «Полонина ДБК-3» у с. Лумшори, Перечинського району, Закарпатської області, трагічно загинув шляхом утоплення в басейні. Вироком суду Перечинського районного суду Закарпатської області ОСОБА_2 визнана винною у тому, що усвідомлюючи небезпеку купання в басейні, непристосованому для дітей, допустила їх самовільне купання без рятувальних плавзасобів та безпосередньої присутності інструктора ОСОБА_4, внаслідок чого настала смерть малолітньої ОСОБА_5.

Вимоги щодо відшкодування матеріальної шкоди позивачка обґрунтувала тим, що вона понесла витрати матеріального характеру на загальну суму 103 918 грн., зокрема на одяг, труну, заправку автомобіля, бальзамування та перевезення тіла сина із м. Ужгорода до міста Біла Церква, Київської області, на поминальний обід, виготовлення пам'ятника та інші ритуальні послуги, а також на своє лікування після трагічної загибелі сина від неврозу, тривожно-депресивного стану реактивного генезу та за перебування у санаторії – профілакторії «Діброва» і на неодноразові поїздки у м. Перечин, де здійснювалося досудове розслідування. Однак, дослідивши матеріали справи, суд дійшов до висновку про те, що позивачем доведено спричинення їй матеріальної шкоди, яка підтверджена доказами, лише на суму 69 159, грн. Водночас, в обґрунтування позовних вимог щодо відшкодування моральної шкоди позивач зазначила, що втратила єдиного сина, якого виховувала самостійно, внаслідок чого зазнає постійних фізичних та моральних страждань, живе у самотності та постійному страху за своє майбутнє без дитини, що, як наслідок, призвело до психічного розладу здоров'я потерпілої та необхідності систематичного лікування; у порушенні нормального життєвого ритму тощо. Позивач оцінила моральну шкоду у 210 мінімальних розмірів заробітної плати на час вчинення вказаного вище кримінального правопорушення, що становить 672 000 грн. Суд визнав доведеними зазначені вимоги та дійшов висновку про те, що позовну вимогу про стягнення моральної шкоди слід задовольнити частково – враховуючи конкретні обставини справи, глибину та тривалість страждань, з урахуванням вимог розумності та справедливості, в рахунок відшкодування моральної шкоди підлягає стягненню 600 000 грн. [2].

Як бачимо, вирішуючи питання про задоволення позовних вимог щодо відшкодування матеріальної шкоди, завданої смертю малолітньої особи – дитини позивачки, суд взяв до уваги також

її витрати на лікування та стабілізацію психічного здоров'я. Окремо, при цьому, задовольнивши вимоги про відшкодування моральної шкоди, завданої смертю єдиної дитини.

Зважаючи на специфіку суб'єкта у зобов'язанні відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а саме – малолітню або неповнолітню особу, варто враховувати що це якраз такий вид зобов'язань, коли кредитор у зобов'язанні і потерпілий, життю і здоров'ю якого була безпосередньо заподіяна шкода можуть не співпадати в одній особі. Зокрема, така ситуація матиме місце у випадках відшкодування моральної шкоди батькам (або особам, які їх замінюють) малолітньої або неповнолітньої особи, спричиненої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю їхньої дитини. (як у зазначеному вище прикладі судової практики)

Г. Резнік звертає увагу на проблемні аспекти ви значення суб'єктного складу осіб, у яких виникає право вимагати захисту порушених цивільних прав шляхом відшкодування моральної шкоди [3, с. 56]. Можна погодитися із тезою про те, що заподіяна шкода дитині відобразиться і на її батьках (особах, які їх замінюють). Тож в контексті відшкодування моральної шкоди малолітній або неповнолітній особі, що стала наслідком завданого каліцтва або іншого ушкодження здоров'я, до кола осіб, які мають право на відшкодування моральної шкоди, разом із таким суб'єктом як дитина, можна віднести також її батьків або осіб, які їх замінюють. Аргументацією може слугувати підтвердження того, що каліцтво або інше ушкодження здоров'я дитини відобразилося не лише на самій дитині, але і призвело до їхніх переживань, моральних страждань. У ситуації, коли внаслідок ушкодження здоров'я дитина потребує повноцінного догляду і батьки, або особи, які їх замінюють, змушені, до прикладу, лишати роботу, прикладати додаткових зусиль для організації життя, побуту, налагодження зв'язків своїх та дитини із соціумом, цілком виправданим є аргумент про моральну шкоду, а з цим – і необхідність її відшкодування.

Висновки: В цілому варто відзначити, що право на відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю малолітньої або неповнолітньої особи нормативно закріплено та реалізується шляхом звернення до суду в порядку цивільного судочинства.

Водночас, наявність законодавчих ініціатив підтверджує необхідність удосконалення правових норм, закріплених у ЦК України. Очевидно, що мають місце деякі прогалини у національному законодавстві, що стосуються особливостей відшкодування шкоди завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю малолітньої або неповнолітньої особи, зумовлених специфікою суб'єктів – потерпілих у вказаних правовідносинах. А також, окремої уваги потребує детальнішого дослідження відшкодування саме моральної шкоди, завданої малолітній або неповнолітній особі каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я чи її батькам (або особам, які їх замінюють) у разі її смерті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс] *Відомості Верховної Ради України*, редакція 27.05.2023. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv/page>.
2. Рішення Білоцерківського міськрайонного суду Київської області від 22.11.2022. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107644603>.
3. Резнік Г. Особливості відшкодування моральної шкоди, спричиненої посяганням на особисті немайнові права дитини. *Юридична Україна*. 2014. № 8. С. 53–58.